

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาสภาพสุขภาพจิตของบุคลากรสิ่งแวดล้อมของผู้ที่เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงในพื้นที่ ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำผลการศึกษามากำหนดรูปแบบของการปรับปรุงวิธีการจัดการสุขภาพจิตสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อควบคุมและป้องกันโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงมิให้เกิดขึ้นต่อไป โดยทำการศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมของผู้ป่วยที่เคยเกิดโรคอุจจาระร่วงอย่างแรง ในหมู่ที่ 6 และ หมู่ที่ 7 ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งมี จำนวนทั้งหมด 35 ราย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกต แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ Chi-square test และ Fisher's exact test และ การหาค่าประสิทธิผลสัมพัทธ์แบบเพียร์สัน ซึ่งปรากฏผลการศึกษาดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล ของผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรง และ สภาพครอบครัว

ผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 36.97 ปี เป็นคู่สมรสแล้วและอยู่ด้วยกันเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว จำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 8.74 คน มีการศึกษาระดับประถมศึกษา นับถือศาสนาอิสลาม มีอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคืออาชีพประมง มีฐานะยากจนมีรายได้เฉลี่ย 6,328.57 บาทต่อเดือนต่อครอบครัว

2. ข้อมูลด้านพฤติกรรมสุขภาพของผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรง

พบว่าในรอบสามปีที่ผ่านมา ผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงมีการเจ็บป่วยด้วยโรคทั่ว ๆ ไป (ไข้หวัด, อุจจาระร่วง) ส่วนการไปใช้บริการเมื่อเจ็บป่วยส่วนใหญ่จะไปรับบริการที่สถานีนอนามัย (ร้อยละ 48.6) และโรงพยาบาลของรัฐ (ร้อยละ 45.7)

3. สภาวะการจัดการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม

3.1 การจัดการน้ำดื่มน้ำใช้ และน้ำแข็ง แหล่งน้ำดื่มส่วนใหญ่ใช้น้ำฝน มีการใช้บ่อน้ำที่ถูกสุขลักษณะน้อยมาก การเก็บน้ำส่วนใหญ่จะเก็บไว้ในโอ่งขนาดบรรจุ 200 ลิตร น้ำดื่ม น้ำใช้ส่วนใหญ่มีไม่เพียงพอ ไม่มีการปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อนดื่ม

3.2 การมีและใช้ส้วม พบว่า ผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงที่ไม่มีส้วมจะถ่ายบริเวณใกล้บ้าน และใช้ส้วมร่วมกับบ้านอื่น เหตุผลของการไม่สร้างส้วมก่อนหน้านี้เพราะไม่เห็นความสำคัญ ไม่มีเงินสร้างส้วม เป็นบ้านเช่า ที่ผู้เช่าซึ่งไม่สามารถสร้างส้วมได้ มีความต้องการสร้างส้วม โดยอยากให้กองทุนของหมู่บ้านและกรรมการหมู่บ้านเข้ามาช่วยเหลือ ส่วนความพึงพอใจในเรื่องการมีและใช้ส้วมของผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงอยู่ในระดับ “ปานกลาง” เป็นส่วนใหญ่

3.3 การจัดการมูลฝอย พบว่าส่วนใหญ่มีภาชนะเก็บมูลฝอยเป็นตะกร้าพลาสติกไม่มีฝาปิดและน้ำรั่วซึมได้วางอยู่หน้าบ้าน โดยนำไปกำจัด 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ซึ่งส่วนใหญ่กำจัดโดยการเผา บางส่วนทิ้งลงคลองและทิ้งลงที่ว่างข้างบ้าน ในด้านการจัดการมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) พบว่าในตำบลคูเต่าทั้งหมด ไม่มีถังมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตั้งไว้ให้ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ไม่เคยเข้ามาเก็บขยะในกลุ่มศึกษา ทั้ง 2 หมู่บ้าน เนื่องจากไม่มีงบประมาณสำหรับการทำงานสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม

4. การบริการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานราชการ

พบว่าผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงเกือบทุกราย ต้องการให้แก้ไขปัญหสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะเรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้ รองลงมา คือ เรื่องการจัดการมูลฝอย และ เรื่องการมีและใช้ส้วม ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 เรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้ ผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงต้องการให้มีบ่อน้ำบาดาลสาธารณะของหมู่บ้าน หรือ ระบบน้ำประปาไว้ใช้ในหมู่บ้าน เพื่อจะได้มีน้ำสะอาดใช้อย่างเพียงพอ

4.2 ความสะอาดและการจัดการมูลฝอย

- ผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงต้องการถึงรองรับมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คู่อ่าให้เพียงพอกับปริมาณมูลฝอยในชุมชน และให้ตั้งกระจายหลายจุด ทั่วหมู่บ้าน
- ต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เข้ามาเก็บมูลฝอยทุกวัน
- ต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มาริเริ่มให้ชาวบ้านร่วมมือกันทำความสะอาดหมู่บ้าน

4.3 เรื่องการมีและใช้ส้วม

- ต้องการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบแก้ไขปัญหานี้โดยการสร้างส้วมให้กับครัวเรือนของผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงที่ยังไม่มีส้วม และ ไม่มีเงินสร้างส้วม
- ชนิดของส้วมที่ใช้ ส่วนใหญ่เป็นส้วมรดน้ำไม่ถูกสุขลักษณะ (ร้อยละ 88.6) ส้วมรดน้ำที่ถูกสุขลักษณะมีเพียง ร้อยละ 8.6 และ ร้อยละ 2.9 ไม่มีส้วมใช้
- เหตุผลที่ไม่สร้างส้วมเพราะ ไม่มีเงินสร้าง และเป็นบ้านเช่าผู้เช่าไม่สามารถสร้างส้วมได้

4.4 ความพอใจต่อสุขภาพสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านของผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรง อยู่ในระดับ “ปานกลาง”

5. ข้อมูลการจัดเตรียมถนอมอาหาร

- 5.1 ครอบครัวของผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรง ส่วนใหญ่ไม่มีตู้กับข้าวใช้
- 5.2 ผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงส่วนใหญ่มีฝาชี ใช้ (ร้อยละ 60.0) และร้อยละ 40.0 ไม่มีฝาชีใช้
- 5.3 ผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงส่วนใหญ่จะล้างผักสด และอาหารสดก่อนปรุงอาหารด้วยน้ำคลองที่ตนเองคิดว่าสะอาด หรือ รับประทานดิบ ๆ ทุกครั้งหลังล้างด้วยน้ำคลอง
- 5.4 การถนอมปลาไว้รับประทานในครอบครัว ของผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงที่นิยมมากที่สุด คือ ปลาอัดเกลือ รองลงมาคือ ปลาเค็ม, ปลาร้า, ปลาแดดเดียว และ พุงปลา ตามลำดับ

5.5 การปรุงปลารับประทานของครอบครัวผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรง ส่วนใหญ่จะทำให้สุกครั้งเดียวแล้วเก็บไว้รับประทานหลายวันจนหมด

6. การวิเคราะห์สภาวะสุขภาพสิ่งแวดล้อมระหว่างกลุ่มศึกษาใน 2 หมู่บ้าน

6.1 การจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้ พบว่า กลุ่มศึกษาที่บ้านคูเต่า หมู่ที่ 6 มีการจัดการเรื่องนี้ดีกว่ากลุ่มศึกษาที่บ้านใต้ หมู่ที่ 7

6.2 การมีและใช้ส้วม พบว่ากลุ่มศึกษาที่บ้านคูเต่า หมู่ที่ 6 มีการจัดการเรื่องนี้ดีกว่ากลุ่มศึกษาที่บ้านใต้ หมู่ที่ 7

6.3 การจัดการมูลฝอย พบว่าทั้ง 2 กลุ่มมีปัญหาในเรื่องนี้มาก โดยที่กลุ่มศึกษาในหมู่บ้านคูเต่า หมู่ที่ 6 มีการจัดการมูลฝอยดีกว่ากลุ่มศึกษาในบ้านใต้ หมู่ที่ 7 เพียงเล็กน้อย

7. จำนวนตัวอย่างที่ผ่านเกณฑ์คุณภาพทางจุลชีววิทยาของ น้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำแข็ง

7.1 Coliform bacteria พบว่า น้ำดื่ม น้ำใช้ และ น้ำแข็งที่นำมาขายในหมู่บ้านที่ผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงใช้บริโภค ทั้งหมด ไม่ผ่านเกณฑ์คุณภาพ (ร้อยละ 100) โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำดื่มที่ผู้เคยมีประวัติการป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงใช้ดื่ม เป็นน้ำฝนที่ไม่ผ่านการปรับปรุงคุณภาพก่อนดื่มมีลักษณะสีเหลืองขุ่น ซึ่งผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงกลับเชื่อมั่นว่าเป็นน้ำฝนที่สะอาด บริสุทธิ์ สำหรับผักสด ผ่านเกณฑ์คุณภาพ Coliform bacteria เพียงร้อยละ 22.9

7.2 *Escherichia coli* พบว่าน้ำดื่ม น้ำใช้ และ น้ำแข็งที่นำมาขายในหมู่บ้านที่ผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงใช้บริโภคกัน ร้อยละ 100.0 ไม่ผ่านเกณฑ์คุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำใช้ ซึ่งเป็นน้ำคลอง ที่พบ *Escherichia coli* แสดงถึงตัวชี้วัดว่าแหล่งน้ำมีการปนเปื้อนของอุจจาระของคนและสัตว์เลื้อยคุดอย่างมาก ซึ่งตรงกับที่ผู้ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงทุกรายให้สัมภาษณ์ว่าเด็กมักลงเล่นน้ำในคลองแล้วถ่ายอุจจาระลงในคลอง ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้น้ำคลองในการชะล้างและปรุงอาหาร (ดังในภาคผนวกภาพประกอบ 5,6) สำหรับผักสดผ่านเกณฑ์คุณภาพ *Escherichia coli* เพียงร้อยละ 34.3

ข้อเสนอแนะ

การปรับปรุงด้านสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการเกิดโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงในพื้นที่ตำบลคูเต่า จำต้องมีการปรับปรุงแบบครบวงจรเนื่องจากปัญหาแต่ละด้านส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกัน กล่าวคือจะต้องมีการปรับปรุงทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพอนามัย ไปพร้อม ๆ กัน และจากการศึกษาครั้งนี้พบว่าผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงมีความต้องการให้มีผู้รับผิดชอบจากภาครัฐเข้ามาร่วมกับหมู่บ้านในการช่วยกันแก้ไขปัญหา ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอสรุปสิ่งต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

1. การปรับปรุงทางกายภาพ

ได้แก่ การปรับปรุงทางด้านสาธารณูปโภค เช่น การมีบ่อน้ำสาธารณะประจำหมู่บ้านเพื่อให้มีน้ำสะอาดใช้ได้อย่างเพียงพอ การมีทางระบายน้ำโสโครก การปรับระดับที่ดินในพื้นที่ลุ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำเน่าขังเพื่อไม่ให้แหล่งเพาะพันธุ์ของพาหะนำโรค และ ปัญหาที่ทิ้งมูลฝอยของครัวเรือนของผู้เคยป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรง การปรับปรุงนี้ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จะต้องจัดทำแผนระยะสั้นและระยะยาวกำหนดไว้ในแผนพัฒนาระดับหมู่บ้านอำเภอ จนถึงแผนพัฒนาระดับจังหวัด และดำเนินการตามแผนอย่างต่อเนื่องจึงจะแก้ไขปัญหานี้ได้ นอกจากนี้ ประชาชนในหมู่บ้านควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงในส่วนที่สามารถกระทำได้ เช่น การปรับปรุงอาคารที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยและบริเวณทั่วไปในหมู่บ้าน

2. การปรับปรุงด้านเศรษฐกิจและสังคม

2.1 การศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จะต้องมีการสำรวจสถานะทางการศึกษาของเด็กในหมู่บ้าน เพื่อดำเนินการให้เด็กทุกคนได้เรียนหนังสือภาคบังคับเป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้เกิดองค์ความรู้ในการป้องกันและควบคุมโรคระบาดที่อาจจะเกิดขึ้นในหมู่บ้านได้

2.2 สุขภาพอนามัย ควรมีการจัดหน่วยแพทย์และพยาบาลเข้าไปดูแลรักษาสุขภาพของประชาชนในหมู่บ้าน (จากการสัมภาษณ์ พบว่าเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเข้ามาพบเพียง ปีละ 1 ครั้ง เท่านั้น) และควรมีการให้สุขศึกษาแก่ประชาชนโดยใช้สื่อทุกรูปแบบที่เหมาะสม

2.3 การจัดการน้ำดื่ม น้ำใช้ และ น้ำแข็ง เนื่องจากน้ำดื่ม น้ำใช้ไม่เพียงพอ กับความต้องการ และมีปัญหาทั้งในด้านแหล่งน้ำ คุณภาพและปริมาณ จึงจำเป็นต้องมีการของรัฐจะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการจัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคที่ได้ มาตรฐาน สำหรับน้ำแข็งที่ใช้บริโภค เนื่องจากผู้จำหน่ายหยิบจับด้วยมือ ทำให้เกิดปัญหาการ ปนเปื้อนได้ง่าย (ดังในภาคผนวกภาพประกอบ 8) จึงควรมีการอบรมการหยิบจับน้ำแข็งจำหน่าย เพื่อเกิดสุขวิทยาส่วนบุคคล ลดอัตราเสี่ยงในการเกิดโรคอุจจาระร่วงอย่างแรง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาความอยู่รอดของเชื้อ *Vibrio cholera* ภายหลังการถนอมปลาด้วยรูปแบบต่างๆ ที่ใช้ในการรับประทานในหมู่บ้านที่เกิดโรคอุจจาระร่วงอย่างแรงตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. ศึกษาการปนเปื้อนของเชื้อแบคทีเรียในภาชนะอุปกรณ์ และมือของผู้สัมผัสอาหารในครัวเรือนของผู้ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงอย่างแรง ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
3. ศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เคยเกิดโรคอุจจาระร่วงอย่างแรง